

POZYCJA USTROJOWA PREMIERA WIELKIEJ BRYTANII W ŚWIELE JEGO KOMPETENCJI I PRAKTYKI POLITYCZNEJ

1. Wstęp

Ewolucji brytyjskiego systemu politycznego w kierunku monarchii parlamentarnej towarzyszyło osłabianie roli monarchy przy jednoczesnym wzroście znaczenia premiera, współcześnie tym bardziej pożądanym, że odpowiadającym na powszechną potrzebę identyfikowania państwa z jego przywódcą. Premier Wielkiej Brytanii jako szef egzekutywy stał się więc realnym nabywcą tego miana, nie tylko na skutek wymogów zewnętrznych, ale i w wyniku wewnętrznych zmian w relacjach między organami władzy. Problemem badawczym niniejszego artykułu jest pozycja ustrojowa brytyjskiego premiera w świetle jego kompetencji i praktyki politycznej. W celu jego rozstrzygnięcia stawiam pytania o status Premiera Jej Królewskiej Mości we współczesnym brytyjskim systemie politycznym, jego uprawnienia konstytucyjne oraz ich realizację w praktyce. Wśród badaczy anglosaskich pojawiło się kilka ocen i interpretacji problemu, na które się powołuję – od systemu rządów „premierowskich” do retorycznego „premierowania”. W artykule poddaję je weryfikacji, stawiając hipotezę, że pozycja premiera Wielkiej Brytanii stanowi wypadkową zarówno jego kompetencji ustrojowych, jak i osobistych cech polityka, których umiejętne wykorzystanie przesądza o skuteczności działania urzędu.

2. Status Premiera Jej Królewskiej Mości

Premier dysponuje najsilniejszą władzą we współczesnym brytyjskim systemie politycznym. I choć głową państwa jest królowa Elżbieta II, to jak się określa „król panuje, a nie rządzi”. Status polityczny premiera wyznacza z jednej strony słaba pozycja monarchy, z drugiej zaś szereg funkcji, które są przez niego pełnione. Pierwszą z nich jest funkcja lidera partii – zwycięzcy w wyborach do Izby Gmin. Je-

dynym organem władzy pochodzącym z wyborów powszechnych jest bowiem izba niższa parlamentu, a tradycyjna dwupartyjność wraz z większościowym systemem wyborczym powodują, że w bezpośredni sposób wpływają one na obsadę stanowiska premiera. Charakterystyczna dla wyborów większościowych ich personalizacja sprawia, że społeczeństwo dokonuje pośrednio wyboru premiera spośród dwóch kandydatów przedstawionych przez dominujące na scenie politycznej partie. Wybór ten konstytuuje się na mocy konwensu, zgodnie z którym monarcha mianuje premierem lidera partii zwycięskiej w wyborach do Izby Gmin. Wykształcony w XVIII wieku zwyczaj ograniczył wybór monarchy do osoby cieszącej się poparciem większości parlamentarnej. W konsekwencji ta reguła przenosi rzeczywistą decyzję o osobie kandydata na premiera na partie polityczne reprezentowane w parlamencie, a *de facto* na wyborców, którzy udzielając poparcia poszczególnym ugrupowaniom, wskazują na najsilniejszego przywódcę. Lider jednej z dwóch brytyjskich partii politycznych jest tym samym, jak to ujął Robert McKenzie „albo potencjalnym albo aktualnym premierem”¹.

Druga z pełnionych przez premiera funkcji wiąże się z realizacją władzy wykonawczej. Wygrywając wybory parlamentarne, lider zwycięskiej partii obejmuje stanowisko szefa rządu i gabinetu. Co istotne, w Wielkiej Brytanii rząd i gabinet to odrębne instytucje. Pierwszy liczy ponad sto osób – członków gabinetu, ich sekretarzy i ministrów bez teki, drugi zaś to znana w innych systemach politycznych rada ministrów – wąskie grono współpracowników premiera odpowiedzialnych za wykonywanie polityki państwa w poszczególnych resortach. Specyfika brytyjskiej władzy wykonawczej, oparta głównie na rządach jednopartyjnych powoduje, że pozycja premiera jest o wiele silniejsza niż w innych krajach europejskich. Obejmuje on bowiem kontrolę nominacji ministerialnych, działań gabinetu, służb cywilnych, a w konsekwencji – większości parlamentarnej². Mamy tu więc do czynienia z fuzją władzy, a w jej efekcie dominacją gabinetu nad parlamentem, gdzie nie zachodzi zasada podziału władzy w sensie separacji oraz względnej równowagi legislatywy i egzekutywy. Teoretycznie parlament może kontrolować rząd, jednak w skład gabinetu wchodzi członkowie zwycięskiej partii, cieszący się poparciem swojej większościowej frakcji parlamentarnej, co powoduje efekt odwrotny: w praktyce parlament jest kontrolowany przez rząd³.

Od XX wieku obserwuje się wzrost znaczenia gabinetu, a szczególnie premiera, który zyskiwał szerszy zakres autonomii i możliwości działania w ramach egzekutywy. Proces ten był wynikiem łączenia funkcji premiera i przywódcy partii oraz lidera większości parlamentarnej. Od 1963 roku bowiem obowiązuje zasada, że pre-

1 R.T. McKenzie, *British Political Parties*, London 1964, s. 55.

2 A. Antoszewski, R. Herbut (red.), *Demokracje zachodnioeuropejskie. Analiza porównawcza*, Wrocław 2008, s. 341.

3 *Ibidem*, s. 30.

mier musi wywodzić się z parlamentu⁴. Umacnianie się pozycji premiera w brytyjskim systemie politycznym jest oparte na mandacie społecznym do sprawowania przywództwa, jakiego nie posiada chociażby monarcha. Rola premiera jest więc tym większa, im słabsza jest głowa państwa, a ze względu na brak konstytucji w formie pisanego aktu prawnego, pojawia się margines dość swobodnej interpretacji poszczególnych kompetencji, co pozwala na kształtowanie pozycji premiera w systemie. Funkcje premiera i gabinetu opierają się na prawie zwyczajowym i nie ma tu wyraźnych granic kompetencyjnych rozdzielających zadania jednego i drugiego organu. Kiedy w XVIII wieku powołano urząd premiera, miał on jedynie kierować obradami ministrów jako *primus inter pares*, reprezentować gabinet i przedstawiać uzgodnione stanowisko monarsze⁵. Obecnie katalog uprawnień premiera świadczy o dalekiej od idei pierwszego pomiędzy równymi członka gabinetu, a jego rola znacznie wykracza poza władzę wykonawczą⁶.

3. Kompetencje konstytucyjne premiera

Zasoby władzy premiera nie są stałe, ale zależą od okoliczności, kontekstu i rzeczywistości społeczno-politycznej. Można jednak wymienić zbiór kompetencji konstytucyjnych premiera, odnoszących się głównie do władzy wykonawczej, ale i kreacyjnej i ustawodawczej. Znajdują się wśród nich następujące uprawnienia:

- mianowanie i odwoływanie ministrów i innych członków rządu;
- powoływanie i nadzorowanie członków służby cywilnej (jako *First Lord of the Treasury* spełnia również funkcję szefa Służby Cywilnej);
- mianowanie na najwyższe stanowiska państwowe, kościelne, gospodarcze (*patronage*);
- przydzielanie i pozbawianie stanowisk, nadzór nad pracami rządu;
- przewodniczenie posiedzeniom gabinetu i kierowanie jego pracą;
- tworzenie komisji gabinetowych;
- premierowi podporządkowany jest sekretariat gabinetu (*Cabinet Office*), przy pomocy którego może on mieć wgląd w pracę wszystkich działów administracji;
- ustanawianie agendy w kontaktach z mediami;
- nadawanie zaszczytów;
- wypowiadanie wojny;
- zawieranie umów międzynarodowych i traktatów;

4 I. Bokszczanin, Rząd Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, (w:) E. Zieliński, I. Bokszczanin (red.), Rządy w państwach Europy, Warszawa 2003, s. 264.

5 P. Mikuli, Zasada podziału władz a ustrój brytyjski, Warszawa 2006, s. 48.

6 Pisałam o tym szerzej w: I. Zielińska, Premier Jej Królewskiej Mości. Analiza wpływu czynników polityczno-prawnych oraz osobowości politycznej premiera na sprawowanie władzy wykonawczej w Wielkiej Brytanii, (w:) M. Drzonek, A. Wolek (red.), Władza wykonawcza w Polsce i Europie, Kraków-Nowy Sącz 2009, s. 236-237.

- wysyłanie sił zbrojnych w miejsca działań zbrojnych;
- jedynie premier posiada formalne prawo „doradzania” monarsze i nie może być w tym zastąpiony przez któregokolwiek z pozostałych członków gabinetu;
- premier ponosi odpowiedzialność parlamentarną (pytania ustne do premiera raz w tygodniu, pytania pisemne)⁷.

Premier Wielkiej Brytanii posiada kompetencje wykonawcze, kierownicze i arbitrażowe. Ponadto jedynie premier posiada formalne prawo „doradzania” monarsze i nie może być w tym zastąpiony przez któregokolwiek z pozostałych członków gabinetu. Należy też zaznaczyć, że pełni on funkcję szefa Służby Cywilnej, dzięki czemu dokonuje wyboru kierowników urzędów publicznych. Natomiast jako szefowi rządu jest mu podporządkowany sekretariat gabinetu, przy pomocy którego może mieć wgląd w pracę wszystkich działów administracji⁸. Zakres uprawnień premiera i możliwość wywierania przez niego wpływu na poszczególne instytucje władzy jest więc znaczny.

4. Praktyka polityczna: od systemu rządów „premierowskich” do retorycznego „premierowania”

W literaturze przedmiotu obecnych jest kilka interpretacji natury i zasobów władzy premiera Wielkiej Brytanii. Mowa o takich koncepcjach, jak rządy „premierowskie” (*prime ministerial governance*), prezydencjalizacja (*presidentialization*), przewodnictwo (*chairmanship*) i retoryczne „premierowanie” (*rhetorical premier-ship*)⁹. Modele te znane są od drugiej połowy XX wieku, wcześniej uznawano istnienie systemu rządów gabinetowych, które jak stwierdził Paul Langford, nie różniły się od poprzednich, a ich władza zależała w znacznym stopniu od okoliczności, z których jedną z wielu były indywidualne cechy premiera¹⁰. Później urząd i osoba premiera stanęły w centrum zainteresowania na skutek nowych zjawisk w funkcjonowaniu tej instytucji.

Praktyka konstytucyjna i kultura prawno-polityczna zmieniły obraz parlamentaryzmu brytyjskiego, wskazując na nowy typ systemu rządów. W 1963 roku Richard Crossman określił okres powojenny w Wielkiej Brytanii jako czas transformacji od rządów gabinetowych w kierunku rządów „premierowskich”. W tym modelu premier jawi się jako „łącznik który łączy, klamra która spina ustawodawstwo i eg-

7 Na podstawie: M. Bennister, *The role and powers of the Prime Minister*, (w:) www.parliament.uk (data dostępu: 20.06.2015 r.) oraz I. Bokszczanin, *Rząd Zjednoczonego Królestwa...*, *op. cit.*, s. 283.

8 P. Sarnecki, *Ustroje konstytucyjne państw współczesnych*, Warszawa 2013, s. 55.

9 Ze względu na specyficzne w języku angielskim określanie urzędów/pozycji z użyciem przymyka „-ship”, którego często nie da się przetłumaczyć na język polski, używam odpowiedników tych nazw w cudzysłowie.

10 P. Langford, *Prime Ministers and Parliaments: The Long View, Walpole to Blair*, „*Parliamentary History*” 2006, vol. 25 (3), s. 392.

zekutywę w jednej osobie”¹¹. Według Crossmana premier dysponuje największymi zasobami władzy, jak prawo mianowania i odwoływania ministrów, kontrolowania struktury gabinetu i jego działania, interweniując w politykę rządu i reprezentując kraj na arenie międzynarodowej, a będąc liderem partii, stał się jej rzecznikiem w kontaktach z mediami, co stało się istotnym faktem w dobie upowszechniania marketingu politycznego. Podobną perspektywę przyjął i rozwinął w 1993 roku Michael Foley¹² (mówiąc o „prezydencjalizacji” urzędu premiera, o czym piszę w dalszej części artykułu), a w Polsce popularyzował Jarosław Szymanek. Ten ostatni uznał za źródło systemu rządów „premierowskich” elastyczność systemu parlamentarnego, w którym zachodzi dowolność w interpretacji idei podziału władz, dzięki której w urzędzie premiera kumuluje się kilka kluczowych dla systemu rządów ról ustrojowych – szefa gabinetu, lidera egzekutywy i lidera partii rządzącej¹³.

Współczesną debatę o pozycji premiera w systemie politycznym spolaryzowały więc dwa stanowiska: uznające dominację gabinetu lub premiera. W pierwszej grupie zwraca się uwagę na istniejące w gabinecie naciski na premiera, mechanizmy partyjne, zasoby władzy członków gabinetu, konwenanse konstytucyjne dotyczące zespołowości, biurokracji i parlamentu (zostanie ona rozwinięta w koncepcji *chairmanship*, o której piszę w dalszej części artykułu), co świadczyć ma o sile gabinetu jako instytucji. W drugiej zaś zauważa się istotną marginalizację pozycji monarchy, brak realnych narzędzi egzekwowania politycznej odpowiedzialności gabinetu przed parlamentem, monokratyczność władzy wykonawczej skupionej w gabinecie pod przewodnictwem premiera, monopolizację prac gabinetu przez jego szefa oraz personalizację wyborów¹⁴, co z kolei ma przesądzać o nadrzędnej w systemie politycznym roli premiera.

Można uznać, że rozwinięciem koncepcji systemu rządów „premierowskich” jest idea „prezydencjalizacji” urzędu premiera. Stawia ona premiera w centrum życia politycznego, dostrzegając takie procesy, jak: centralizacja maszyny partyjnej, biurokratyzacja prac rządu, personalizacja polityki, kumulacja wielu ról w urzędzie premiera, marginalizacja monarchy, brak faktycznej odpowiedzialności rządu przed Izbą Gmin. Mają one świadczyć o pełnieniu przez premiera roli takiej, jaką w republikach pełni prezydent, a zwłaszcza Prezydent Stanów Zjednoczonych. Szczególnie uzasadnione tworzenie tego typu skojarzeń było w odniesieniu do Tony’ego Blaira, który jak się ocenia „wykorzystał swoje cechy osobiste do zwiększenia zasobów władzy instytucjonalnej, osiągając w ten sposób znaczny stopień dominacji nieznaney dotąd w historii Wielkiej Brytanii”¹⁵. Blair doprowadził do centralizacji prac

11 W. Bagehot, *The English Constitution*, ed. R.H. Crossman, London 1963, s. 51.

12 M. Foley, *The Rise of the British Presidency*, Manchester 1993.

13 J. Szymanek, System rządów premierowskich jako nowy typ systemu rządów: *casus* Wielkiej Brytanii, „Przegląd Politologiczny” 2011, nr 1.

14 *Ibidem*.

15 M. Bevir, R.A.W. Rhodes, Prime Ministers, Presidentialism and Westminster Smokescreens, „Political Studies” 2006, vol. 54, s. 671-673.

rządu (urząd ds. polityki przekształcił w dyrekcję ds. polityki w gabinecie premiera), pluralizacji w procesie podejmowania decyzji (konsultacje z osobami spoza gabinetu), personalizacji i profesjonalizacji działań (prowadzenie kampanii wyborczej z perspektywy wyboru lidera partii, profesjonalne zarządzanie relacją z mediami, zatrudnienie doradców i rzeczników)¹⁶. W tym ostatnim punkcie istotna jest nowa praktyka mediów, polegająca na organizowaniu telewizyjnych debat wyborczych między liderami partii politycznych (po raz pierwszy w 2010 roku). Premier jawi się wówczas jako osoba uposażona w kompetencje prezydenta (choć oczywiście samo zainteresowanie mediów nie spowoduje, że jego władza wzrośnie zwyczajowo¹⁷), a co więcej, jak wskazują behawioryści, sam sposób zachowania premiera przypomina styl prezydencki – na poziomie wykonawczym, partyjnym i wyborczym, premierzy pełnią rolę taką jak głowy państw, dominują w wyborach, są liderami partii¹⁸.

Wśród krytyków tej koncepcji dominuje jednak przekonanie, że nie ma możliwości zastosowania prezydenckiego modelu władzy w Wielkiej Brytanii. Uzasadnieniem jest brak separacji władz (rząd wyłania się z większości parlamentarnej) oraz fakt, że prezydent USA nie ma bezpośredniego wpływu na decyzje partii, gdyż ustawodawstwo jest uzgadniane między Izbą Reprezentantów i Senatem¹⁹ (co jest szczególnie widoczne w okresie koabitacji). Wreszcie, jak podkreśla Keith Dowding, rola ceremonialna prezydentów jest poza zasięgiem premierów²⁰. Uznaje on, że sam proces personalizacji polityki przebiega inaczej w systemie prezydenckim i parlamentarnym, a w jego efekcie premierzy są mniej, a nie bardziej prezydentcy, dysponując większym zakresem władzy²¹. Istotne różnice w systemach rządów powodują, że Wielka Brytania nie może mieć prezydenckiego szefa egzekutywy²².

Niejako w odpowiedzi na powyższy spór, pojawiło się stanowisko G.W. Jonesa, który przywołał nieco historyczne ujęcie, oparte na tradycyjnym podziale ról w gabinecie. Jego model przewodniczenia opierał się na założeniu, że premier osobiście nie dysponuje aż tak dużym zakresem władzy, ale rządzi na tyle, na ile pozwolą mu jego koledzy z gabinetu (tzw. *senior ministers*)²³. W tej koncepcji zwraca się również uwagę na obecność doradców politycznych, którzy proponują kierunki działania, oceniają okoliczności polityczne, zarządzają sprawami, zapewniają osobiste i emocjonalne wsparcie premierowi. Taka sytuacja miała miejsce w latach 2010-2015,

16 *Ibidem*, s. 674.

17 M. Wethered, Electing Britain's president, "The Economist", <http://www.economist.com/news/letters/21647947-letters> (data dostępu: 20.06.2015 r.).

18 T. Poguntke, P. Webb (red.), *The Presidentialization of Politics: A Comparative Studies of Modern Democracies*, Oxford 2005.

19 P. Cerny, Powerful prime ministers, "The Economist", <http://www.economist.com/news/letters/21649436-letters-editor> (data dostępu: 20.06.2015 r.).

20 K. Dowding, The Prime Ministerialisation of the British Prime Minister, "Parliamentary Affairs" 2013. vol. 66, s. 619.

21 *Ibidem*, s. 617-618.

22 R. Heffernan, Why the Prime Minister cannot be a President: Comparing Institutional Imperatives in Britain and America, "Parliamentary Affairs" 2005, vol. 58, s. 53-70.

23 G.W. Jones, *The Prime Minister's Power*, (w:) A. King (red.), *The British Prime Minister: A Reader*, London 1969, s. 190.

gdzie poprzez fakt powołania koalicji rządowej Partii Konserwatywnej i Liberalnych Demokratów, nastąpiło osłabienie pozycji premiera. Pojawił się wicepremier, a wraz z nim konieczność konsultacji i osiągania kompromisu. Relacja między premierem a jego zastępcą nie jest uregulowana, obaj posiadają instytucjonalne i personalne zasoby władzy, więc na poziomie rządu koalicyjnego możemy zauważyć nieformalną istotną zmianę statusu i roli premiera²⁴. Ponadto w maju 2011 roku przyjęto ustawę o stałej kadencji parlamentu, pozbawiając jednocześnie premiera możliwości decydowania o terminie wyborów, co formalnie osłabiło jego pozycję.

Ostatnia, najnowsza interpretacja urzędu premiera, koncentruje się na publicznej roli premiera, zwłaszcza jego funkcji retorycznej. W 2011 roku Richard Toye nazwał ją *rhetorical premiership*, zwracając uwagę na metodę zwiększania formalnej władzy premiera poprzez odpowiednie formułowanie przemówień (*speeches*), zarówno w parlamencie (w celu uzyskania zaufania Izby Gmin), jak i wśród wyborców (w czasie kampanii wyborczej). Zdaniem Toye'a, każdy premier powinien być skuteczny nie tylko dzięki opanowaniu zasad biurokracji i przywództwa w partii, ale także umiejętności zaprezentowania ich poprzez różne formy retoryki, jako lider partii i przede wszystkim narodu²⁵. Ta koncepcja może pogodzić wcześniejsze, gdyż ich nie wyklucza. Umiejętności retoryczne są bowiem zasobem, dzięki któremu aktorzy polityczni mogą przekonywać innych (opinię publiczną i członków partii) do swoich racji. Narracje polityczne odgrywają główną rolę we współczesnym rządzeniu, służą do wyjaśniania polityki i stanowią istotny grunt dla zdolności do implementacji zmian politycznych. Ta umiejętność sprowadza się do pytania o to, jak wyjaśnić ludziom powód działania rządu w sposób dla nich zrozumiały. Podstawą pytania jest nie tylko problem komunikacji politycznej, ale co ważniejsze problem sprawowania władzy. Niezdolność do wyrażania spójnej narracji politycznej dla działania może więc powodować, że rządy będą niezdolne do wdrażania swoich decyzji politycznych²⁶. Krytycy tej perspektywy traktują retorykę nie jako sztukę oratorską, a jako przestarzałą formę wypowiedzi w dobie nowoczesnej komunikacji. Zwolennicy zaś dostrzegają ewolucję przemówień, która była uwarunkowana nie tylko przez technologię, przez cechy osobiste oratorskie premiera, ale również przez czynniki instytucjonalne i kulturowe.

24 M. Bennister, R. Heffernan, Cameron as Prime Minister: The Intra-Executive Politics of Britain's Coalition Government, „Parliamentary Affairs” 2012, vol. 65 (4), s. 778-801.

25 R. Toye, The Rhetorical Premiership: A New Perspective on Prime Ministerial Power Since 1945, „Parliamentary History” 2011, vol. 30 (2), s. 175-176.

26 D. Grube, Prime Ministers and political narratives for policy change: towards and heuristic, „Policy & Politics”, 2012, vol. 40 (4), s. 569.

5. Wnioski

Zasoby władzy brytyjskiego premiera nie są stałe, ale zależą od okoliczności, kontekstu i rzeczywistości politycznej. Jego rola zależy od kombinacji czynników leżących we władzy wykonawczej i przywództwie partyjnym, co powoduje konieczność dbania o utrzymywanie i zabezpieczanie formalnego i realnego zwierzchnictwa w partii²⁷. Pamiętając, że w Wielkiej Brytanii istotne są zarówno źródła prawa stanowionego, jak i konwenansowego, możliwość wzmacniania pozycji premiera zależy od zasobów nieformalnych, takich jak: reputacja, umiejętności i zdolności przywódcze, skojarzenie z aktualnym lub spodziewanym sukcesem politycznym, powszechna popularność, wysoka pozycja w partii. Idealny premier powinien mieć „osobowość, która powoduje nie tylko lojalność jego partii, ale także odpowiedni poziom zazdrośnego poszanowania ze strony opozycji”²⁸. Debata nad pozycją premiera w brytyjskim systemie politycznym jest więc otwarta, a istniejące już koncepcje mogą zyskiwać lub tracić na aktualności w zależności od tego, jaki polityk obejmie urząd premiera.

BIBLIOGRAFIA

- Antoszewski Andrzej, Herbut Ryszard red. 2008. *Demokracje zachodnioeuropejskie. Analiza porównawcza*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Bagehot Walter. 1963. *The English Constitution*. ed. R. H. S. Crossman. London: Fontana.
- Bennister Mark. 2012. *Prime Ministers in power. Political leadership in Britain and Australia*, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Bennister Mark. 2015. “The role and powers of the Prime Minister”. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmselect/empolcon/writev/842/m6.htm> (20.06.2015).
- Bennister Mark, Heffernan Richard. 2012. “Cameron as Prime Minister: The Intra-Executive Politics of Britain’s Coalition Government”. *Parliamentary Affairs* 65 (4): 778-801.
- Bevir Mark, Rhodes R.A.W. 2006. “Prime Ministers, Presidentialism and Westminster Smokescreens”. *Political Studies* 54 (4): 671-690.
- Bokszczanin Izolda. 2003. *Rząd Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej. W Rządy w państwach Europy*, 261-296. Eugeniusz Zieliński, Izolda Bokszczanin red., Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR.
- Brasher N.H. 1965. *Studies in British Government*. London: Macmillan & Co. Ltd.
- Cerny Philip. 2015. “Powerful prime ministers”. *The Economist* <http://www.economist.com/news/letters/21649436-letters-editor> (20.06.2015).
- Dowding Keith. 2013. “The Prime Ministerialisation of the British Prime Minister”. *Parliamentary Affairs* 66 (3): 617-635.

²⁷ I. Bokszczanin, *Rząd Zjednoczonego Królestwa...*, *op. cit.*, s. 269.

²⁸ N.H. Brasher, *Studies in British Government*, London 1965, s. 41.

- Foley Michael. 1993. *The Rise of the British Presidency*. Manchester: Manchester University Press.
- Grube Dennis. 2012. "Prime Ministers and political narratives for policy change: towards and heuristic". *Policy & Politics* 40 (4): 569-586.
- Heffernan Richard. 2005. "Why the Prime Minister cannot be a President: Comparing Institutional Imperatives in Britain and America". *Parliamentary Affairs* 58 (1): 53-70.
- Jones George. 1969. *The Prime Minister's Power*. W *The British Prime Minister: A Reader*, 195-220. King Anthony red. London: Macmillan.
- Langford Paul. 2006. "Prime Ministers and Parliaments: The Long View, Walpole to Blair". *Parliamentary History* 25 (3): 382-394.
- McKenzie R.T. 1964. *British Political Parties*, London: Mercury.
- Mikuli Piotr. 2006. *Zasada podziału władz a ustrój brytyjski*, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.
- Poguntke Thomas. Webb Paul red. 2005. "The Presidentialization of Politics: A Comparative Studies of Modern Democracies". Oxford: Oxford University Press.
- Sarnecki Paweł. 2013. *Ustroje konstytucyjne państw współczesnych*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Szymanek Jarosław. 2011. „System rządów premierowskich jako nowy typ systemu rządów: casus Wielkiej Brytanii”. *Przegląd Politologiczny* 1/2011: 65-77.
- Toye Richard. 2011. „The Rhetorical Premiership: A New Perspective on Prime Ministerial Power Since 1945”. *Parliamentary History* 30 (2): 175-192.
- Wethered Marcus. 2015. „Electing Britain's president”. *The Economist*. <http://www.economist.com/news/letters/21647947-letters> (20.06.2015).
- Zielińska Izabela. 2009. *Premier Jej Królewskiej Mości. Analiza wpływu czynników polityczno-prawnych oraz osobowości politycznej premiera na sprawowanie władzy wykonawczej w Wielkiej Brytanii*. W *Władza wykonawcza w Polsce i Europie*. Marcin Drzonek, Artur Wołek red. Kraków-Nowy Sącz: DANTE.

THE BRITISH PRIME MINISTER'S CONSTITUTIONAL POSITION UNDER HIS COMPETENCES AND POLITICAL PRACTICE.

Evolution of the British political system towards a parliamentary monarchy was accompanied by weakening the role of the monarch while increasing the importance of the prime minister. Today, this is even more desirable as it responds to the widespread need to identify the state of its leader. The British prime minister as chief of the executive became a real purchaser of this name, not only due to external requirements, but also as a result of internal changes in relations between authorities. The research problem of this article is systemic status of the British prime minister under his competences and political practice. In order to resolve the questions the article asks about the status of the prime minister in the modern British political system, his constitutional rights and their implementation in practice. There have been several evaluations and interpretations of the problem, to which the article refers – from the system of prime ministerial governance to rhetorical premiership. This article verifies them, putting the hypothesis that the position of prime minister of Great Britain is the result of both, his political competences and individual traits of politician whose skillful use determines the effectiveness of the office.

Keywords: British politics, prime minister, rhetorical prime minister, presidentialization, prime ministerial governance

Słowa kluczowe: polityka brytyjska, premier, „premierowanie” retoryczne, prezydencjalizacja, system rządów premierowskich